

Alþingi - skrifstofa
Nefndasvið
v. Austurvöll
Þórshamri v/Templarasund
150 REYKJAVÍK

Reykjavík 17. 04 2002
R020081/115
VL/ev

Efni: Frumvarp til laga um líftækniönað, 548. mál, umsögn Rannsóknarráðs Íslands

Vísað er til bréfs nefndasvið Alþingis með beiðni um umsögn um ofangreint mál. Undirrituðum hefur verið falið að ganga frá umsögn eftir umræðu í ráðinu á fundi þess 3. apríl s.l.

Frumvarp þetta var áður lagt fram á síðasta þingi og veitti Rannsóknarráð þá umsögn. Frumvarpið hefur tekið miklum breytingum og virðist ekki jafn íþyngjandi fyrir rannsóknastarfsemina í landinu og hið fyrra var þar sem það virðist eingöngu ná til fyrirtækja á sviði líftækni en ekki til annarra rannsóknaaðila. Á hinn bóginn vaknar þá spurning um tilgang þessarar lagasetningar. Er verið að setja afar sértæka löggjöf um afmarkaðan þátt í starfsemi líftækniönaðar eða er verið að setja lög með þann almenna tilgang að verja þjóðréttarlega ráðstöfunarrétt Íslendinga á erfðaauðlindum í náttúru Íslands í anda Ríó-sáttmála á grundvelli upprunavottunar? Hið fyrra virðist varla nauðsynlegt og hið síðara yrði varla tryggt með frumvarpinu í þessum buningi. Frumvarpið er að mati Rannsóknarráðs að þessu leyti mjög gallað og þyrfti vandaðri undirbúning.

Tilgangur lagafrumvarpsins kemur ekki glögglega fram, hvorki í upphafsgrein né í skýringum. Þá eru skilgreiningar nokkuð á reiki og gildissvið frumvarpsins að því leiti ekki nógu ljóst. Úr þessu þyrfti að bæta. Sé tilgangurinn að vernda þjóðréttarleg yfirráð yfir erfðaauðlindum Íslands mætti hugsanlega orða það þannig í upphafsgrein laganna: *Tilgangur laga þessara er að verja þjóðréttarlega ráðstöfunarrétt Íslendinga á erfðaauðlindum í náttúru Íslands innan efnahagslögsögunnar í samræmi við ákvæði Ríó- sáttmála og jafnframt að tryggja réttarstöðu þeirra sem teljast geta átt hagsmuni byggða á eignarrétti á þeim lífverum sem erfðaeefnið (erfðaauðlindin) er komið úr.*

Þá er óbeinn tilgangur frumvarpsins að tryggja skipulega nýtingu erfðaauðlinda og vernda hagsmuni þeirra sem fá heimild til að nýta erfðaeefni úr þeim og markaðssetja alþjóðlega þar sem búast má við að vottun á uppruna erfðaefnisins verði mikilvægt atriði. Þetta atriði þyrfti ekki endilega að koma fram í sjálfum lögnum en mætti fylgja lögskýringum.

Í fyrstu grein frumvarpsins er tekið fram að lögin taki til *“líftækniönaðar sem er atvinnustarfsemi er byggist á líffræðilegum erfðaauðlindum og notkun líftækni. Starfsemin felur í sér sýnatöku og rannsóknir á erfðaeefni úr lífverum í náttúru Íslands og nýtingu*

erfðaefnis eða einstakra efnasambanda úr þeim í atvinnuskyni samkvæmt nánari ákvæðum þessara laga”. Hér er óheppilega og nokkuð ruglingslega blandað saman ófullkominni skilgreiningu á líftækniönaði sem atvinnustarfsemi annarsvegar og hins vegar gildssviði laganna að því er varðar sýnatökur og rannsóknir á erfðaefni úr lífverum í náttúru Íslands. Spurningin sem vaknar er því eftirfarandi: Takmarkast gildissvið laganna við **líftækniönaðinn sem slíkan, þ.e. fyrirtæki í líftækniönaði**, - eða eiga þau gilda um alla aðra aðila, s.s. **stofnanir, háskóla eða einstaklinga** sem ekki teljast til líftækniönaðar en kunna að afla sér sýna til rannsókna og greiningar á erfðaefni til rannsókna, - hugsanlega, - en þó ekki nauðsynlega, **í þeim tilgangi að þróa nýjar afurðir eða nýjar framleiðsluaðferðir?** Nafnið á lagafrumvarpinu bendir til hins fyrra en andi (og sennilega óbeinn tilgangur) frumvarpsins bendir til hins síðara.

Til að taka af tvímæli mætti orða 1. eða 2. gr. þannig:

“Lög þessi taka til starfsemi sem felur í sér sýnatöku og rannsóknir á erfðaefni úr lífverum (í náttúru Íslands) innan efnahagslögsögu landsins, og framkvæmdar eru í þeim tilgangi að nýta erfðaefni eða einstök efnasambönd úr þeim til þróunar á nýjum afurðum, framleiðsluaðferðum eða þjónustu í atvinnuskyni (eða í viðskiptalegum tilgangi)”

Með þessu yrði gildissviðið nokkuð almennara og næði til allra lögaðila sem taka sýni til rannsókna í umræddur skyni án þess þó að verka íþyngjandi fyrir almennar rannsóknir og grunnrannsóknir. Hitt er augljóslega ávallt verulegt vandamál að sanna fyrirfram hver tilgangur rannsóknar er í huga rannsakandans. Hagnýtingarmöguleikinn kemur oft ekki í ljós fyrr en eftir, þegar framkvæmdar hafa verið umfangsmiklar rannsóknir. Hins vegar ber rannsóknaraðilanum þá væntanlega að sækja um leyfi og upplýsa um uppruna erfðaefnisins enda tryggir hann með því réttarstöðu sína. Af sömu ástæðu verður eftirlitshlutverk ráðuneytisins ávallt miklum vandkvæðum háð og sönnunarbyrði erfið. Þá vakna alvarlegar spurningar um framkvæmd leyfisveitinga á þessu sviði; hvaða forsendur þurfa að liggja til grundvallar leyfisveitingu eða synjun leyfa.

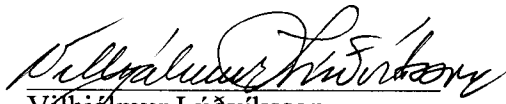
Vakin er athygli á því að samsetta orðasambandið “líffræðilegar erfðaauðlindir” felur í sér óþarfa tvítekingu þar sem erfðaauðlind er samkvæmt skilgreiningu “líffræðileg” í þeim skilningi að erfðaefni er ávallt upprunnið úr lífveru. Ætti því að vera nægilegt að tala um “erfðaauðlindir”.

Rannsóknarráð bendir að lokum á að erfðaauðlindir á Íslandi geta tengst hagsmunasviði landbúnaðar ekki síður en sjávarútvegs eða umhverfismála. Æskilegt er að frágangur frumvarps þessa leiði til farsællar stjórnsýslu í þágu allra þessara hagsmunasviða þótt iðnaðarráðuneyti sé falin stjórnsýsluábyrgð með skýrskotun til markmiða Ríó-sáttmála. Nafngift frumvarpsins **um líftækniönað** bendir til þess að reynt sé að helga rétt iðnaðarráðuneytisins sérstaklega með því að tengja gildissvið laganna við svonefndan líftækniönað þrátt fyrir að áhrifasvið laganna og óbeinn tilgangur þess virðist að öðrum þræði vera að vernda þjóðréttarlegan yfirráðarétt Íslendinga yfir erfðaauðlindum sínum og tryggja skipulega nýtingu þeirra hvort sem þær tengjast hagsmunum eins eða allra hinna hefðbundnu atvinnuvega. Væri þá ekki rétt að breyta nafni laganna í samræmi við þetta og kalla þau **lög um erfðaauðlindir Íslands** og tryggja samráð milli ráðuneyta um

lagasetninguna? Hugsanlega ætti þá að fella fleiri lög um skyld efni byggða á Ríó-sáttmála sem vísað er til í frumvarpinu í einn lagabálk er nái til alls sviðsins.

Rannsóknarráð leggur til að frumvarp þetta verði endurskoðað með hliðsjón af ofangreindum athugasemdum.

Virðingarfyllst
f.h. Rannsóknarráðs Íslands

Vilhjálmur Lúðvíksson